

Zuidrand 2013

KNNV afdeling Delfland

C.J. Nonhof

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

KNNV afdeling Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT
afdelingDelfland@knnv.nl
www.knnv.nl/afdelingDelfland
<http://twitter.com/#!/KNNVafdDelfland>

Inhoud

Managementsamenvatting	4
Inleiding.....	5
Quickscan Ruigte Zuidrand 2013	6
Inleiding	6
Gebieden.....	7
Samenvatting.....	13
Quickscan Graslanden Zuidrand 2013	14
Inleiding	14
Percelen	15
Conclusie.....	24
Quickscan Struweel.....	25
Quickscan Zwethzone	27
Natuurdoelen Zuidrand.....	30
Inleiding	30
Vogels.....	30
Weidevogels	30
Rietruigten	30
Vogels van de bosrand	31
Struweelvogels in het bos	32
Vegetaties.....	33
Bloemrijke graslanden.....	33
Natte graslanden.....	33

Bos, bosranden, struweel en droge ruigten	34
Natte ruigten	35
Bospercelen.....	36
Watergangen	37
Legenda bij de kaart	39
Poldervaart	40
Woudhoek oost.....	41
Woudhoek west	42
Holierhoek oost.....	43
Holierhoek west	44
Algemene opmerkingen	45
Doeltypensysteem	45
Bloemrijk grasland	45
Pitrus en akkerdistel.....	46
Bezuinigingen	46
Tot slot	47

Copyright: KNNV afdeling Delfland, 2013

Referentie: C.J. Nonhof, Zuidrand 2013, KNNV afdeling Delfland, 2013

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.

Managementsamenvatting

De Zuidrand is een nieuw recreatiegebied, zeker in het licht van natuurontwikkeling. Het ontwikkelt zich voorspoedig, maar bijsturen blijft nodig. Dat geldt zeker voor de elementen van het cultuurlandschap zoals weiden en perceelscheidingen door sloten. Aan de andere kant vragen de elementen die meer natuurlijk in opzet zijn, zoals ruigten en bossen, juist zo weinig mogelijk ingrijpen. Verder is er een driehoeksverhouding tussen G.Z-H, Agrarische Natuurvereniging Vockestaert en de KNNV afdeling Delfland. Dit is een nieuw type samenwerkingsverband dat moet inslijten. Er is dus alle reden om zo nu en dan de puntjes op de i te zetten.

De aanleg van de Zuidrand door DLG is gedaan met een zekere ambitie voor de ontwikkeling van natuurwaarden. De Zweth-zone zou een ecologische corridor moeten vormen voor waterleven en oeversoorten, de vele poelen en de afgegraven percelen beogen de ontwikkeling van natte vegetaties. De ecooloog van DLG sprak 2011 in het veld ook over de mogelijkheden van dotterbloemhooilanden.

Er worden op de beheertypenkaart expliciet weiden voor koeien en paarden aangewezen. Daarnaast is er een kaarteenheden "bloemrijk grasland". In de praktijk is dat in beheer als weiland voor schapen. Hetzij met begrazing door een schaapskudde met herder of als nachtweide met een schrikdraad eromheen. Dit gebruik verhindert het ontwikkelen van een bloemrijk grasland. Het lijkt erop dat het de bedoeling was hier hooilandbeheer toe te passen. Door verschraling in een regiem van maaien en afvoeren komen er meer soorten met bloemen. Het is duidelijk dat hier twee tegengestelde doelen zijn: bloemrijk **hooiland** of schapen met een herder. Het een is belangrijk voor de ecologie en het andere voor de recreatieve waarde van de Zuidrand. Op dit moment lijken de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een Glanshaverhooiland geheel te ontbreken.

Voor vogels is een ruigte met een hoeveelheid struweel veel aantrekkelijker dan ruigte alleen. Zeker als er besdragers en bramen zijn neemt het aantal soorten vogels toe en ook hun aantallen. Dit landschap is ook aantrekkelijk voor insecten en vlinders en ook dat trekt vogels aan. Dit houdt in dat er in de Zuidrand meer gestuurd moet worden op het inrichten van mantelzomen; een geleidelijke overgang van bos naar struiken, naar ruigte en naar hooiland of weide. Het is een aanbeveling dit type begroeiing op de beheertypenkaart op te nemen.

Op 1 oktober hebben G.Z-H, ANV Vockestaert en de KNNV afdeling Delfland met elkaar gesproken over de samenwerking. G.Z-H hanteert primair een Terrein Beheer Model (TBM) systematiek waarbij de kosten op basis van gemiddelden bekend zijn. Er wordt niet gestuurd op eindbeelden. Het is wel mogelijk om op basis van eindbeelden het beheer bij te sturen. Ook is het mogelijk het beheer van percelen te wijzigen, maar dan moet het kostenneutraal kunnen worden doorgevoerd. Er is afgesproken de doelensturing in de Zuidrand een zwaarder accent te geven. Dat past beter bij de filosofie van dat gebied en de oorspronkelijke bedoeling van de samenwerking tussen G.Z-H, Vockestaert en KNNV afdeling Delfland.

Dit verslag bevat de resultaten van quickscans naar de toestand van de ruigte, graslanden, struweel en de blauwe ecologische corridor langs de Zweth. Op basis daarvan worden voorstellen gedaan voor aanpassingen van het beheer.

Inleiding

De Zuidrand is een nieuw recreatiegebied, zeker in het licht van natuurontwikkeling. Het ontwikkelt zich voorspoedig, maar bijsturen blijft nodig. Dat geldt zeker voor de elementen van het cultuurlandschap zoals weiden en perceelscheidingen door sloten. Aan de andere kant vragen de elementen die meer natuurlijk in opzet zijn, zoals ruigten en bossen, juist zo weinig mogelijk ingrijpen. Verder is er een driehoeksverhouding tussen G.Z-H, Agrarische Natuurvereniging Vockestaert en de KNNV afdeling Delfland. Dit is een nieuw type samenwerkingsverband dat moet inslijten. Er is dus alle reden om zo nu en dan de puntjes op de i te zetten.

De aanleg van de Zuidrand door DLG is gedaan met een zekere ambitie voor de ontwikkeling van natuurwaarden. De Zweth-zone zou een ecologische corridor moeten vormen voor waterleven en oeversoorten, de vele poelen en de afgegraven percelen beogen de ontwikkeling van natte vegetaties. De ecooloog van DLG sprak in het veld ook over de mogelijkheden van dotterbloemhooilanden.

De eerste beheerkaarten van G.Z-H van de Zuidrand kende maar twee legenda-eenheden met expliciete natuurdoelen: bloemrijk grasland en weidevogelgebied. Daarnaast stonden natte en droge ruigten aangegeven met impliciet potentie voor rietvogels en struweel met struweelvogels. In 2013 heeft G.Z-H een nieuwe kaart van het gebied gemaakt met daarop dezelfde legenda-eenheden, maar met kleine verschuivingen in toewijzing. Door het feitelijk beheer is duidelijk dat struweel niet ouder mag worden dan drie jaar en dat schapenbegrazing prioriteit krijgt boven een bloemrijk grasland.

G.Z-H heeft in juni Vockestaert opdracht gegeven om een derde van de ruigten te gaan maaien, zoals het voorschrift dat vereist. Er is daarop een quick scan uitgevoerd om te kijken of die maaibeurt nodig is. Er is ook een quick scan uitgevoerd naar de toestand van de graslanden, zoals dat ook in 2009 en 2011 is gebeurd. Deze twee scans zijn in dit rapport opgenomen.

Het bleek bij de twee quick scans dat de nieuwe kaart onbetrouwbaar is in vergelijking met het actuele beheer op de percelen. Met name de zwervende schaapskudden heeft vele percelen bloemrijk grasland en ruigte in gebruik als weiland.

Om de informatie te completeren zijn ook nog twee quick scans gedaan naar het functioneren van de Zweth-zone als ecologische corridor en naar de mogelijkheden voor struweel. Tot slot is een quick scan gedaan naar de ruimtelijke samenhang in de Zuidrand tussen de verschillende landschapselementen en waar er een inpassing zou kunnen komen van ontbrekende elementen.

Deze studie is een vervolg op eerdere inventarisaties. In 2009 en 2011 zijn de graslanden bekeken, in 2011 de droge ruigten met een vergelijking met de toestand in het Abtswoudse Bos en in 2011 de poelen met natte ruigte. In 2009, 2010 en 2012 heeft Van der Goes en Groot de ontwikkeling van de ruigten geïnventariseerd.

Quickscan Ruigte Zuidrand 2013

Inleiding

Kees Adamse van G.Z-H en Aad Kleyweg van Vockestaert hebben elkaar gesproken over het maaien van de ruigten. Aad heeft Cor Nonhof van de KNNV afdeling Delfland gevraagd om de te maaien gebieden te bezoeken en commentaar te leveren. Op 5 juli is de Zuidrand bezocht en zijn de gebiedjes op de foto gezet. Hieronder volgt een beschrijving en commentaar per gebiedje.

Over ruigten in de Zuidrand en in het Abtswoudse Bos heeft de KNNV afdeling Delfland al eerder een rapport gemaakt, zie de [link](#). Het blijkt dat in deze twee recreatiegebieden ruigten op den duur worden gedomineerd door Rietgras. Volgens de Vegetatie van Nederland een Rompgemeenschap van Rietgras [Klasse van de natte strooiselruigten]. Het Rietgras vormt een vervilte mat van dood materiaal waar nauwelijks bomen of struiken meer in opslaan. Het is een situatie die heel langzaam in de tijd evolueert en die niet of nauwelijks onderhoud vergt.

Voor vogels is een ruigte met een hoeveelheid struweel veel aantrekkelijker dan ruigte alleen. Zeker als er besdragers en bramen zijn neemt het aantal soorten vogels toe en ook hun aantallen. Dit landschap is ook aantrekkelijk voor insecten en vlinders en ook dat trekt vogels aan.

In de Zuidrand was in het begin veel opslag van wilg op de afgegraven terreinen. Nu de grasmat zich sluit en het Rietgras zich als dominant gewas manifesteert wordt dat minder. Vockestaert heeft als alternatief beheer het trekken van jonge wilgen ingevoerd rond kerst en nog een keer in maart. Het regiem van eens in de driemaal maaien om een situatie van een-, twee en driejarige ruigte te creëren is daarmee achterhaald. Rietgras is visueel misschien anderhalfjarig en het Riet dat in de poelen staat is visueel hooguit tweejarig. Nieuwe opslag van houtige gewassen is niet geconstateerd. Ook niet op plaatsen waar andere grassen nog aanwezig zijn.

Daarnaast geeft de kaart de situatie in het veld niet altijd correct weer. Ik beperk me hieronder tot de grote vlakken. De schouwstroken laat ik buiten beschouwing, omdat daar geen natuurdoelstelling op rust. Wel zie je op de kaart soms schouwstroken aan beide kanten van een smalle sloot en soms zou je deze uit praktische overweging liever aan de andere kant zien. Van dat laatste laat ik één voorbeeld van zien.

Gebieden

Gebied 1

Dit is een ruigte met poelen. Het is vaak onduidelijk waar het ene begint en het andere ophoudt. Riet staat in de poelen en langs de rand van de sloten. Er zijn haarden van Rietgras, Mannagrass en Gestreepte witbol. Er is één plek met Veenpluis gezien. Geen opslag van houtige gewassen.

Aanbeveling: Niet maaien

Gebied 2

Rietgrasruigte met een eerste Gewone braam als houtige opslag.

Aanbeveling: Niet maaien.

Links is de officiële schouwstrook, maar die lijkt daarvoor te smal. Er is inmiddels een eik opgeslagen.

Gebied 3

De zichtlijn is inmiddels dichtgegroeid met verschillend boom- en struiksoorten. Er zijn geen jonge zaailingen gevonden.

Aanbeveling: Dun de opslag tot het gewenste niveau. Maaien is niet nodig.

Mooi voorbeeld van de essentakziekte.

Gebied 4 en 5

Gebied 4 heeft een centrale poel. Daaromheen ligt een plasdras grasland met potentie voor een Dotterbloemhooiland. Het terrein is nog niet sterk verruigd en kent geen houtopslag.

In 2011 is een rondgang gemaakt door het gebied met Robbert de Ridder, ecooog van DLG. Er zijn toen een paar gebiedjes aangemerkt als potentieel Dotterbloemhooiland, maar daar is op de beheertypenkaart en in de praktijk niets van terug te vinden.

Aanbeveling: Maak dit een Dotterbloemhooiland.

Gebied 5 bevat een mix van Gestreepte witbol, Fioringras en Ruw beemdgras. Hier en daar zijn er haarden van Rietgras met een enkele groep Liesgras en Pitrus. Er is geen houtopslag

Aanbeveling: Niet maaien.

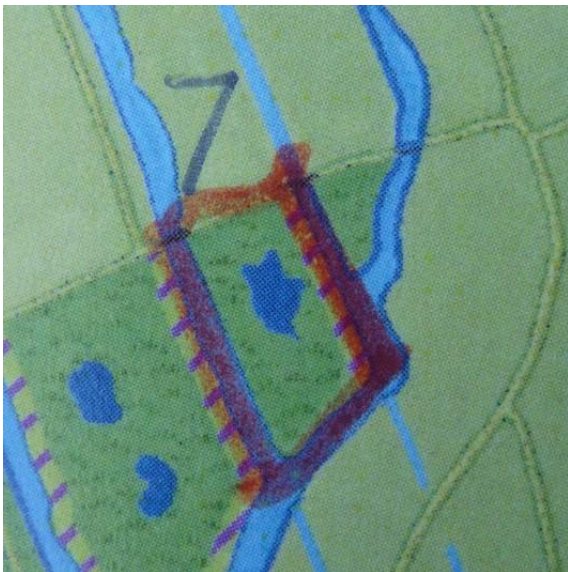
Gebied 6

Vanaf het pad tot aan de doorgang tussen de waterpartijen is weiland; geen ruigte. Het tweede deel is gemengde ruigte met haarden van Rietgras. Er is geen houtopslag.

Aanbeveling: Niet maaien.

Gebied 7

Dit is geen ruigte, maar een weiland met een poel.

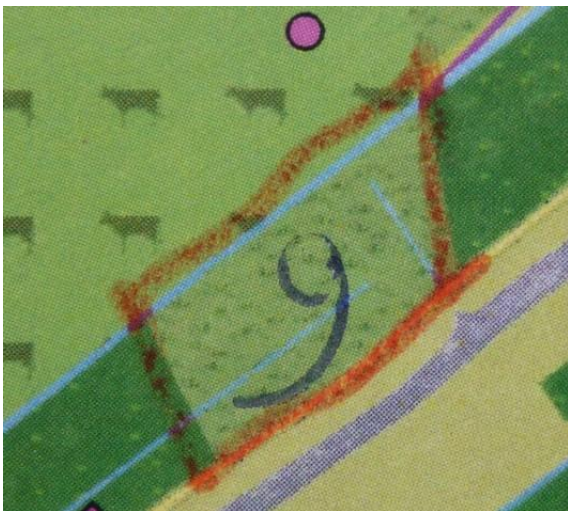
Gebied 8

Er staat Riet in de poelen en verder zijn er diverse soorten gras. Er is geen houtopslag.

Aanbeveling: Niet maaien.

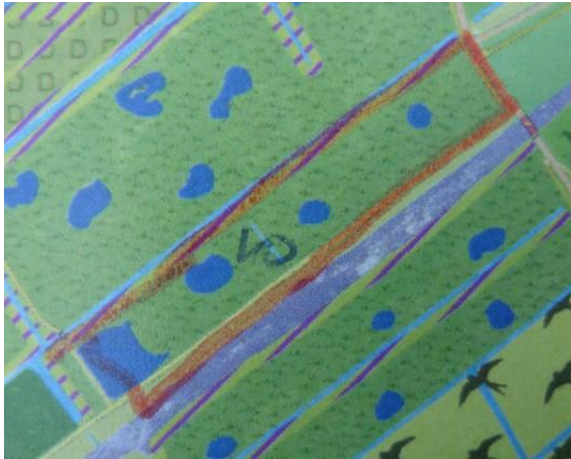
Gebied 9

Rietgrasruigte.

Aanbeveling: Niet maaien.

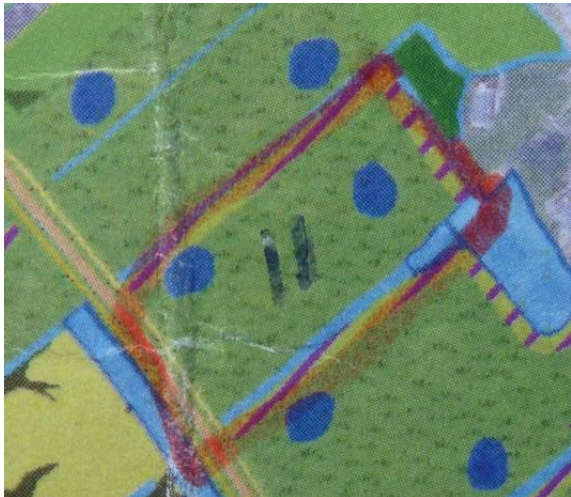
Gebied 10

Riet- en Rietgrasruigte. Geen houtopslag.

Aanbeveling: Niet maaien.

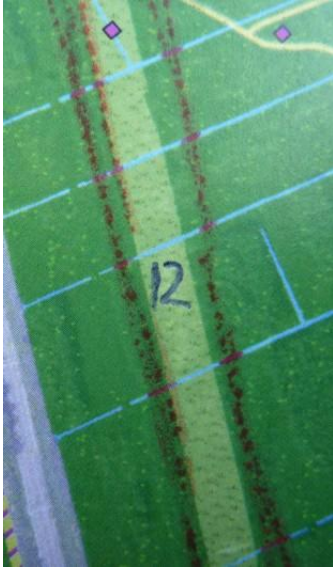
Gebied 11

Rietruigte. Geen houtopslag.

Aanbeveling: Niet maaien.

Gebied 12

Rietgrasruigte met hier een daar oude houtopslag. Geen jonge houtopslag.

Aanbeveling: Niet maaien. Dunnen als dat nodig is voor de leidingexploitant.

Gebied 13

Rietgrasruigte met oudere opslag van Schietwilg en een enkele jongere. Er is kort gras waar puin in de ondergrond zit.

Aanbeveling: Niet maaien. Hou de wilg in de gaten.

Samenvatting

Het handmatig trekken van wilgopslag heeft tot gevolg dat de ruigten niet gemaaid hoeven te worden. Een bijkomend voordeel is dat struiken wel kunnen blijven staan om een aantrekkelijk struweel te vormen voor vogels en insecten. De ruigten in het Abtswoudse Bos kunnen als voorbeeld dienen voor wat er komen gaat in de Zuidrand.

De Zuidrand is op meerdere plaatsen ingericht voor plasdrassituaties en daarom geschikt als Dotterbloemhooiland. In deze quickscan is er één locatie aangewezen. Het is goed om het hele gebied te bekijken op locaties met de meeste potentie.

Quickscan Graslanden Zuidrand 2013

Inleiding

In 2009 en 2011 zijn quickscans gemaakt van 30 percelen in de Zuidrand. Op 2 juli is deze weer herhaald. Op 17 juli is een extra bezoek gebracht om de puntjes op de i te zetten en om te kijken waar een beheer voor een dotterbloemhooiland een kans maakt op succes.

Dit jaar is gewerkt met een nieuwe kaart van het gebied. Deze was alleen op papier beschikbaar met daarop ook ingetekend de ruigte die dit jaar aan de beurt is om te maaien (rood omcirkeld) en de locaties van de broedvogels. Er zijn wat wijzigingen in het gebruik van percelen. Met name het aantal legenda-eenheden is teruggebracht.

De scan is met name ingericht om de ontwikkeling van de graslanden te monitoren. Het waren sterk bemeste wei- en hooilanden en die moesten volgens de beheertypenkaart ten dele worden omgezet in **bloemrijke** graslanden. Daarvoor is een verschrallingsbeheer opgezet volgens de Veldgids ontwikkeling van botanisch waardevol grasland. Het gaat dan om een hooilandbeheer met maaien en afvoeren. Volgens deze methode mag er niet worden beweid zolang er geen botanisch waardevol grasland aanwezig is. De rondtrekkende schaapskudde werkt dit beheer tegen.

In 2011 is met Robbert de Ridder, ecooloog van DLG en tekenaar van het gebied, de Zuidrand bezocht. De inrichting is erop gericht natte gedeelten te maken. Daar is nu op de beheertypenkaart veel ruigte geprojecteerd, maar het evenzo waardevolle dotterbloemhooiland is ook mogelijk. Robbert raadde aan om daar meer aandacht aan te schenken. Dat is niet gebeurd. In het hoofdstuk Natuurdoelen Zuidrand wordt hier verder op in gegaan.

In de scan zijn soms percelen bij elkaar genomen op grond van uniform beheer in de praktijk. Dat strookt niet altijd met uniform beheer volgens de kaart.

Bibliografie:

1. I.H.W. Bax en W. Schippers, Veldgids Ontwikkeling van botanisch waardevol grasland, Dienst Landelijk Gebied (DLG)/ Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer (IKC N), Publicatienummer C-18, jaar publicatie onbekend
2. KNNV afdeling Delfland, Graslanden en hun beheer; Delft, 2009

Percelen

Kaart 1

Perceel 1, 2 en 4

Foto perceel 1

Hooilanden

Perceel 5

Op de vorige versies van de beheertypenkaart was dit gebied nog niet ingedeeld en is het niet beheerd. Het is nu een rietgrasruigte met een sterk vervilte strooisellaag en opslag van wilg. Het zal heel wat werk vergen om hier een mooi bloemrijk grasland (= hooiland) van te maken. Nu is het in gebruik als nachstalling voor de schapen.

Soortenlijst: Rietgras, Riet, Kleefkruid, Raapzaad, Gele lis, Grote brandnetel, Grote vossenstaart, Harig wilgenroosje, Akkerdistel en Haagwinde.

Overweging: Ruigte laten? Het kan dan een mooie zoom vormen tussen het bos en het weiland.

Perceel 3, 6, 7 en 8

Foto perceel 3

In beheer als weiland en conform de beheertypenkaart.

Tussen dit perceel en het aangeplante bos ligt een perceel dat op eigen kracht bos moet worden. Hier is de opslag van met name wilg niet in toom gehouden. Het is goed om hier eens te kijken naar de ontwikkeling en de gewenste overeenkomsten en verschillen met een ruigte met struweel te bekijken. De beheertypenkaart geeft aan dat het bos moet worden, maar een goed ontwikkelde mantelzoom is ecologisch waardevoller.

Perceel 9

Helofytenfilter en rietruigte. Op de beheertypenkaart is dit perceel niet ingedeeld.

Kaart 2

Perceel 10, 11 en 12

Foto perceel 10

Paardenwei conform de beheertypenkaart.

(Locatie 12 lag verkeerd aangegeven op eerdere kaarten.)

Perceel 13 en 14

Foto perceel 13b

Ruigte conform de beheertypenkaart. Dit is een zoekgebied voor het dotterbloemhooiland.

Perceel 15

Foto 17 juli

Gemaaid.

Perceel 16

Weiland conform de beheertypenkaart.

Kaart 3

Perceel 17 en 20

Foto perceel 17

Ruigte conform de beheertypenkaart.

Perceel 18 en 19

Foto perceel 19

Weiland voor de schaapskudde. Volgens de beheertypenkaart zou perceel 18 een bloemrijk grasland (= hooiland) zijn en perceel 19 een ruigte. Op perceel 19 is nog wel een poel met ruigte aanwezig.

Kaart 4

Perceel 21, 22, 24 en 25

Foto perceel 22

Weiland voor schapen (21 en 22) en koeien (24 en 25). Volgens de beheertypenkaart is perceel 22 een bloemrijk grasland.

Perceel 23

Hooiland conform de beheertypenkaart.

Perceel 26

Ruigte op weg naar een bos. Conform de beheertypenkaart. Net zoals in het Abtswoudse Bos zal het decennia duren voordat een struweel en jong bos zich ontwikkelt. Dit is goed nieuws voor de beheerskosten en voor de ecologische waarden.

Kaart 5

Perceel 27 en 28

Foto perceel 28

Hooiland conform de beheertypenkaart. Het nabijgelegen weiland lijkt ook in beheer als hooiland.

Perceel 29 en 30

Foto perceel 29

Weiland. Op perceel 29 is dat conform de beheertypenkaart, maar perceel 30 zou bloemrijk grasland (= hooiland) moeten zijn.

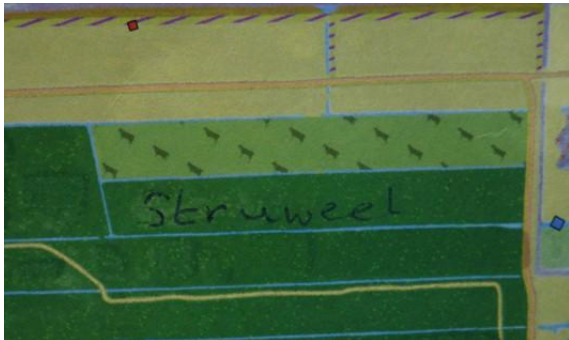
Conclusie

Er worden op de beheertypenkaart expliciet weiden voor koeien en paarden aangewezen. Daarnaast is er een kaarteenheden "bloemrijk grasland". In de praktijk is dat in beheer als weiland voor schapen. Hetzij met begrazing door een schaapskudde met herder of als nachtweide met een schrikdraad eromheen. Dit gebruik verhindert het ontwikkelen van een bloemrijk grasland. Het lijkt erop dat het de bedoeling was hier hooilandbeheer toe te passen. Door verschraling in een regiem van maaien en afvoeren komen er meer soorten met bloemen.

Het is duidelijk dat hier twee tegengestelde doelen zijn: bloemrijk **hooiland** of schapen met een herder. Het een is belangrijk voor de ecologie en het andere voor de recreatieve waarde van de Zuidrand. Op dit moment lijken de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een Glanshaverhooiland geheel te ontbreken.

Quickscan Struweel

In het deel Poldervaart is een perceel waar bos op eigen kracht mag ontstaan. Al doen de paar Canadapopulieren vermoeden dat men een handje heeft willen helpen.

Het valt op dat de opslag van struweel lokaal is en dat er leeftijdsclassen zijn. Opslag van houtige gewassen is in een beperkte tijdspanne mogelijk geweest waarna de dichte grasmat de bodem heeft afgesloten van verdere snelle ontwikkeling.

Op dit perceel sluit een monocultuur van Kweek de bodem af. Hier en daar komen eilanden voor van Rietgras, Grote brandnetel, Ridderzuring en Akkerdistel. Op een paar plaatsen nemen Grote vossenstaart of Gestreepte witbol de rol van Kweek over.

Aan de oostkant staan struiken en bomen met een uniforme leeftijd van een paar jaar oud. Er staat Sleedoorn, Kardinaalsmuts, Gewone vogelkers, Es, Lijsterbes, Hazelaar, Zwarte els, Ruwe berk, Eenstijlige meidoorn, Amandelwilg, Hondсроos en Boswilg. In de ondergroei

komen veel voor: Rietgras, Akkerdistel, Grote brandnetel, Ridderzuring, Kleefkruid en Wilgenroosje.

Op een paar andere plaatsen heeft later een verstoring plaatsgevonden die mogelijkheden heeft geboden aan recentere vestiging. Hier zijn nog extra gezien Zomereik en Schietwilg.

Quickscan Zwethzone

In het deel Holierhoek is een deel van de Zweth ingericht met natuurvriendelijke oevers en extra ondiepten. De koppen van de percelen zijn bovendien op de kaart gezet als ruigte. Het is de bedoeling dat marterachtigen, Ringslang, Waterspitsmuis en Noordse woelmuis zich hier thuis voelen.

De aangelegde ondiepten functioneren op sommige plaatsen heel goed. Met name de Smalle waterweegbree maakt er uitbundig gebruik van, zie foto locatie d. De bodem van de ondiepten blijft nog veelal onbegroeid; dat geldt ook voor de aangepaste sloten haaks op de Zweth. Op andere plaatsen groeit er alleen alg, zie foto locatie i.

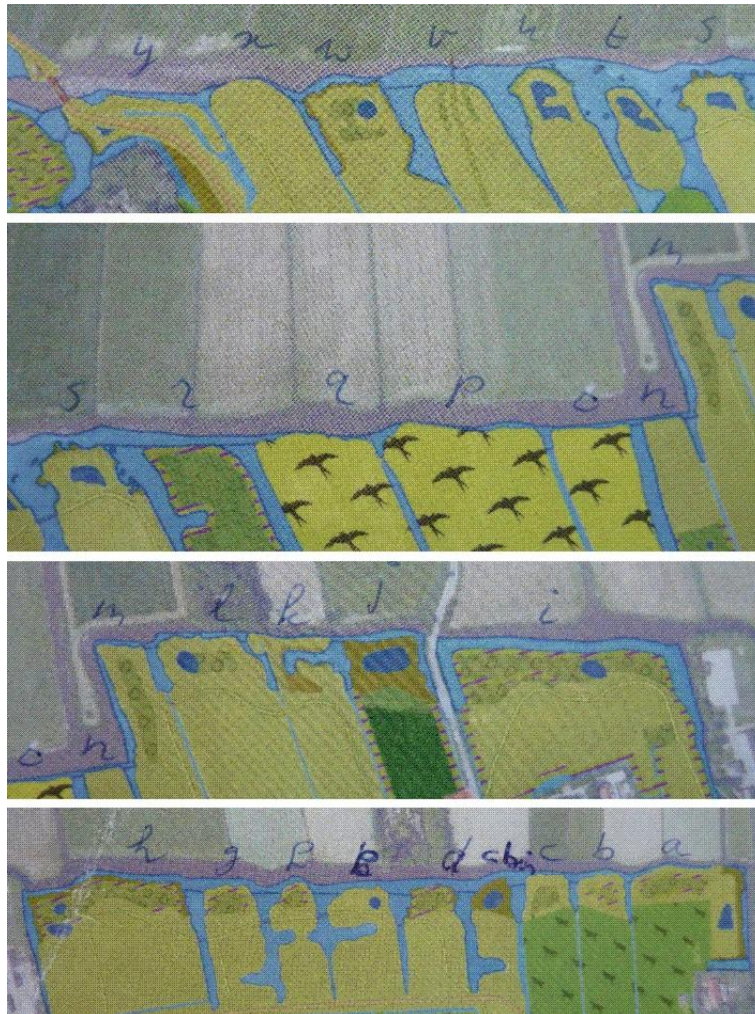

Foto locatie d.

Foto locatie i.

Foto locatie e.

Foto locatie v en w.

Jammer genoeg is er aan de oostkant een schouwstrook op de kaart getekend vlak langs het water. De ruigte voor marterachtigen, Ringslang, Noordse woelmuis en de Waterspitsmuis is er nagenoeg niet. De voorschriften van het hoogheemraadschap maken de schouwstrook noodzakelijk. Als de strook officieel een ecologische corridor wordt, kan die verplichting worden opgeheven; daar wordt aan gewerkt. Er is geen diep, watervoerend water naast de oever, zoals in foto locatie i is te zien. Er hoeft dus niet geschoond te worden. Aan de westkant mag de ruigte wel ongestoord groeien zonder dat er een schouwstrook wordt uitgemaaid, zie foto locatie v en w genomen vanaf het bruggetje.

Heen, Pijlkruid, Zwanenbloem en Smalle waterweegbree.

Natuurdoelen Zuidrand

Inleiding

G.Z-H heeft de kaart van de Zuidrand verbeterd en het beheer opnieuw vastgesteld. De KNNV afdeling Delfland stelt met dit document de natuurdoelen van de Zuidrand meer in detail vast. Als eerste geven we een beschrijving van de algemene kenmerken en daarna hoe dat in de Zuidrand in de verschillende delen is gerealiseerd en wat er mogelijk verbeterd kan worden.

Op 28 december is met Hans Zweekhorst van Vogelwacht Delft een bezoek aan het gebied gebracht om mogelijkheden van de vogels te bekijken.

Vogels

Weidevogels

Goed kuikenland lijkt de belangrijkste hindernis te zijn voor het broedsucces van de weidevogels. Drassig, niet bemest hooiland is daarvoor optimaal. De volwassen vogels profiteren van een rijk bodemleven. Bemesten met ruige mest is daarvoor de aangewezen methode.

Slikken, zoals in Delft aan de Korftlaan in de hoek met de Noordeindse Weg is ingericht zijn belangrijke elementen in het landschap. Daar komen steltlopers massaal op af. In het najaar moeten het perceel zwart getrokken worden voor zover het onder water komt te staan.

Een kanttekening is voor de Zuidrand op zijn plaats. Het gebied is erg versnipperd en met een hoge recreatieve druk. Het belang voor weidevogels zal daardoor klein blijven, zeker als broedgebied. Net ten noorden ligt Polder Noord-Kethel die wel een groot aaneengesloten weidegebied kent met als natuurdoeltype weidevogels. Daar kan de Zuidrand niet tegenop.

Figuur 1: Actie van Vogelbescherming Nederland

Rietruigten

Grote aaneengesloten rietruigten zijn belangrijk voor een groep vogels die zich specialiseren in rietruigten. Enige variatie in de vegetatie is daarbij gewenst. Sommige soorten, zoals de

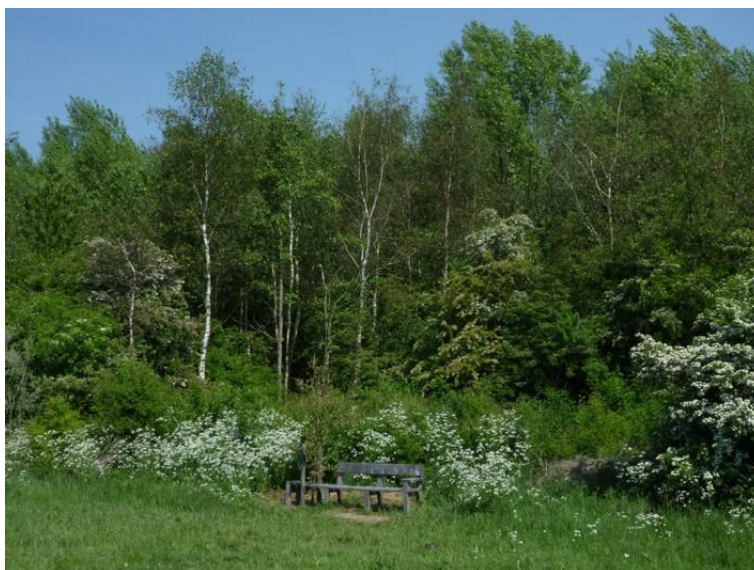
rietgors, zingen graag vanuit een boompje of struik en andere, zoals de waterral, vinden het prettig om onder een struikje te schuilen.

Vogels van de bosrand

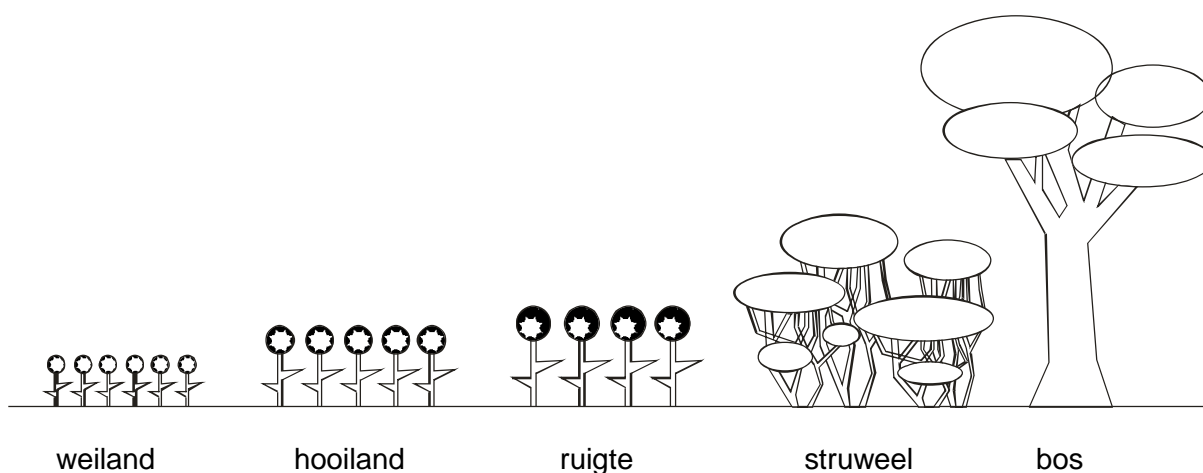
De overgang van bos naar open land geeft een diversiteit aan biotopen, daardoor aan insecten en daarmee aan vogels. Het aantal soorten vogels dat is gebonden aan struweel op de grens van bos en weiland is erg groot en de dichtheden kunnen ook groot zijn.

Tabel: Bosrandstruweelvogels

Nachtzwaluw	Grasmus
Scharrelaar	Tuinfluitter
Hop	Fitis
Draaihals	Buidelmees
Groene specht	Grauwe klauwier
Boomleeuwerik	Klapekster
Boompieper	Roodkopklauwier
Heggemus	Ekster
Nachtegaal	Zwarte kraai
Gekraagde roodstaart	Europese kanarie
Roodborsttapuit	Groenling
Kramsvogel	Putter
Cetti's zanger	Kneu
Bosrietzanger	Barmsijs
Spotvogel	Roodmus
Orpheus spotvogel	Geelgors
Braamsluiper	Ortolaan

Figuur 2: Vlinderkamer in brede bosrand in de Balij.

Figuur 3: Ruimtelijke opbouw van mantelzomen.

Struweelvogels in het bos

De winterkoning-groep stelt jonge bomen en de struiklaag in het bos op prijs. Open plekken met bos in ontwikkeling zijn daarvoor van belang. In een jong bos als in de Zuidrand is dat volop aanwezig. Door selectieve dunning kan dat ook zo blijven.

Tabel: Winterkoninggroep

Fazant	Zanglijster
Zomertortel	Zwartkop
Winterkoning	Staartmees
Roodborst	Matkop
Merel	Goudvink

Vegetaties

Bloemrijke graslanden

De Zuidrand kent niet bemeste gras- en hooilanden. De Veldgids botanisch waardevolle graslanden geeft de kenmerken en de route daar naar toe. Die leidt in alle gevallen via een hooilandbeheer met maaien en afvoeren om de bodem te verschrallen. Pas in een laat stadium kan er nabeweiding plaatsvinden.

Figuur 1: Bloemrijk hooiland in Delft.

Tabel 1: Maaibeheer als functie van de toestand van de grasmat volgens de Veldgids.

Fase	Graslandtype	Productie ton ds/ha/jr	M	J	J	A	S	O	
0	Raaigrasweide	> 10	1			2	2	3	
1	Grassenmix	8 - 10	1			2	2	3	
2	Dominant-stadium	6 - 8		1			2		
3	Gras-kruidenmix	5 - 7		1			2		
		5 - 6		1		naweiden			
4	Bloemrijk grasland	5 - 6		1			2		
		3 - 5		1		naweiden			
		3 - 4				1			
	nat	3 - 4						1	
	droog	3 - 4						1	
5	Schraalland	<5				nat		droog	
nat	= nat schraalland	M = mei enz.	1	= 1e maaisnede			2	evt.2 ^e snee	
droog	= droog schraalland		2	= 2e maaisnede			3	evt.3 ^e snee	

Natte graslanden

Er is veel grondverzet geweest om het gebied te vernatten. Er zijn een aantal percelen die erom vragen in beheer te worden genomen als Dotterbloemhooiland. Het beheer kan ook worden uitgevoerd conform de Veldgids botanisch waardevolle graslanden. De variant van plaatsen die 's winters plasdras of zelfs onder water staan en 's zomers droog vallen is hier te verwachten.

Figuur 2: Dotterbloemhooiland (SynBioSys; Fotograaf: K. Bruin)

Bos, bosranden, struweel en droge ruigten

Overgangen tussen vegetaties zijn van groot belang voor de vegetatie, insecten en vogels. Op de plankaart van de Zuidrand zou je alle harde kleurovergangen willen verdoezelen.

De droge ruigten in het Abtswoudse Bos (legenda-eenheid bos op de beheertypekaart) mogen als voorbeeld dienen voor die in de Zuidrand. Het beheer in het Abtswoudse Bos bestaat uit niets doen. De vervilte mat van rietgras laat maar spaarzaam een struik toe of haarden van andere ruigtkruiden. Het struweel met besdragers trekt veel vogels. In de Zuidrand gaat de ruigte dezelfde kant op. Totdat de grasmat zich goed gesloten heeft, moet wilgenopslag en opslag van andere bomen worden verwijderd. Dat gebeurt in de Zuidrand met de hand. (Figuren 3 t/m 5 zijn gemaakt in het Abtswoudse Bos.)

Figuur 3: Het algemene aspect: monocultuur van Rietgras.

Figuur 4: Houtopslag in de ruigte van het Abtswoudse Bos. Op de voorgrond haarden van wilgenroosje en echte valeriaan.

Figuur 5: Gewone braam klimt hier in Eenstijlige meidoorn, wat een favoriet lijkt te zijn. Dauwbraam weeft zich op de voorgrond door het Rietgras.

Natte ruigten

Er is veel grondverzet geweest om helofytenfilters in het deel Poldervaart en in Woudhoek Oost aan te leggen en om 120 poelen en natuurvriendelijke oevers in te richten. Er moet gewaakt worden voor wilgenopslag en opslag van andere houtige gewassen. Deze worden in het winterseizoen met de hand verwijderd.

Grote aaneengesloten rietruigten zijn belangrijk voor vogels. Er is wel een aandachtspunt: poelen met open water zijn belangrijk voor amfibieën. Er moet dus een tweedeling komen in open poelen en poelen met ruigte.

Natte ruigten verlanden op den duur. Er moet een schema komen om de verlanding weer terug te zetten met groot onderhoud. Het is belangrijk dat gefaseerd in het gebied uit te voeren. We denken aan eens in de zes jaar de wortelmat van het riet voor de helft uit het landschapselement te verwijderen.

Figuur 6: Rietruigte

Figuur 7: Grote lisdodde

Bospercelen

Bossen op rijke grond kennen een rijke stinzefflora. Dit zijn planten die in het voorjaar bloeien voordat de bomen in blad komen. Op landgoederen zijn deze meestal ingebracht. Als de bospercelen voldoende zijn ontwikkeld is het goed in de Zuidrand voorjaarsbloemen, maar ook andere bosplanten aan te brengen.

Figuur 8: Daslook

Figuur 9: Wilde hyacint

Een bos kent een bosklimaat onder de boomkruin. Zoiets ontstaat zo'n 50 meter uit de bosrand. Met name de wind is dan weggevallen, maar ook zonlicht invallend vanuit de bosrand is dan uitgefilterd. Door de smalle percelen met schouwstroken zal dit in de Zuidrand niet goed worden gerealiseerd.

Watergangen

De oever van de Zweth is ingericht als een ecologische verbindingszone tussen de Schie en de Vlaardingse Vaart. Daarnaast is door het extensieve boerenbedrijf de potentie voor rijke sloten enorm toegenomen. Er zijn een aantal bijzondere natte landschapselementen aangelegd. Dit zijn twee vispaaiplaatsen in de Holierhoek, twee ecosloten in de Holierhoek en een in Ackerdijk Zuid.

Sloten en watergangen zijn in beheer zoals het Hoogheemraadschap dat voorschrijft. Geselecteerde poelen (met open water) en de vispaaiplaatsen moeten een speciale behandeling krijgen, zodat zij goed blijven functioneren.

Figuur 10: Kroosmos in een sloot aan de Breeweg; in 2010 een nieuwkomer in Midden-Delfland.

Figuur 11: Vispaaiplaats

Het functioneren van een watergang als ecologische corridor en als verblijfgebied voor kenmerkende soorten hangt af van de inrichting en het beheer. De doelsoorten in de Zuidrand zijn marters, de Waterspitsmuis, Noordse woelmuis en de Ringslang. Daarvan zijn de Noordse woelmuis en de Ringslang in de omgeving waargenomen. Volgens de websites van de Zoogdierenvereniging en Ravon is het optimale biotoop een watergang met een goed ontwikkelde vegetatie en een ruige oever.

Legenda bij de kaart

Zuidrand	
Legenda	
	Bos
	Bos, jonge aanplant
	Gewone haag
	Hakhout: wilgen, elzen en populieren
	Struweel
	Berm
	Schouwstrook
	Natuurpad
	Recreatief grasveld
	Weiland, recreatief medegebruik
	Bloemrijk grasland
	Ruigte
	Moeras en rietland
	Poel
	Natuurlijke oever, < 6m breed
	Autoweg, asfalt
	Autoweg, elementverharding
	Autoweg, halfverharding
	Fietspad, asfalt
	Wandelpad, elementverharding
	Wandelpad, halfverharding
	Parkeerplaats, elementverharding
	Parkeerplaats, halfverharding
	Ruiterpad
	Brug, zware constructie
	Brug, middel constructie
	Brug, lichte constructie
	Weiland, Gemengd paard en koe
	Weiland, begrazing paarden
	Bloemrijk met nabeweiding koe
	Vogelweide
	Boomgaard
	Watergang < 6m
	Watergang < 6m, half
	Watergang > 6m
	Watergang > 6m, half
	Solitair, divers
	Laaanboom, knotboom, divers
	Put (-deksel)
	Pompgemaal, stuw, etc.
	Bank
	Picknickset
	Afvalbak, extensief
	Informatiekast
	Terreinbebording
	Markering, fietsroute
	Markering, ruiterroute
	Bewegwijzering derden
	Verkeersbebording
	Geleiding
	Afzetting, verticaal
	Klaphek
	Voorziening, overig
	Maaiofstakel (onderhoud derden)
	Stalling
	Afrastering
	Toegangshek
	Greppel, algemeen
	Duiker
	Afzetting, horizontaal
	Verkeersbebording
	Geleiding

Poldervaart

Het deel Poldervaart kent bossen, struwelen, ruigten, hooilanden en weilanden. In het ideale geval staan die ruimtelijk in een bepaalde verhouding tot elkaar, zie figuur 3. Om dit in de Poldervaart aan de noordkant te realiseren, zijn wat wijzigingen in het beheer nodig. Struweel is sowieso geen doeltype in de Zuidrand; wat er nu aan struweel staat moet volgens de beheertypenkaart zich doorontwikkelen tot volwassen bos.

Verder is bij de aanleg niet al het bos ingeplant. Een deel moet in een paar percelen in het bos spontaan opslaan. Dat gebeurt ook in meer of mindere mate en levert op dit moment het voor insecten en vogels waardevolle struweel met ruige open plekken op. Naar verwachting blijft deze situatie nog lang bestaan.

Ten zuiden van het bos, maar ten noorden van de Kandelaarweg zijn weiden aanwezig. Een paar percelen liggen erg laag en worden overwoekerd door Pitrus. Misschien is daar een Dotterbloemhooiland van te maken? Pitrus als doeltype doe je pas als alle pogingen om hem te verwijderen hebben gefaald.

Het helofietenfilter vergt onderhoud om de waterzuiverende kwaliteiten te behouden. Het is nog niet duidelijk hoe dat precies moet. In principe moet de wortelmat van het riet regelmatig worden verwijderd. Om het als biotoop voor rietzangers aantrekkelijker te maken zouden een paar boompjes en struiken aanwezig moeten zijn.

Woudhoek oost

Ten westen van de Groene Weg liggen in het centrale deel een paar percelen die zijn geplagd. Er ontwikkelt zich nu een rietruigte, maar het valt zeker te overwegen hier een van de vier aangewezen percelen een Dotterbloemhooiland te ontwikkelen. Dat zou voor natuur en recreant een aanwinst zijn. Maatechnisch is het zuidelijke perceel het meest aangewezen.

Aan de noordkant zijn een groot aantal watergangen gegraven om een rietruigte te ontwikkelen. Deze staat er inmiddels tot grote tevredenheid van de rietvogels en de vogelliefhebbers. Op de beheertypenkaart staan langs deze watergangen overal schouwstroken getekend die kort moeten worden gehouden. Een zeer groot deel van de rietruigte moet zodoende worden verwijderd. Aanbeveling: verzin een list om zo min mogelijk het gebied in te gaan. Een paar boompjes en struiken maakt het gebied aantrekkelijker voor rietzangers.

Ten zuiden van de natte rietruigte ligt volgens de beheertypenkaart een droge ruigte op ontgronde percelen. Het meest westelijke perceel is feitelijk in beheer als weiland. Het valt te overwegen om hier op de beheertypenkaart een weidevogelland van te maken ofwel als weide ofwel als Dotterbloemhooiland.

Woudhoek west

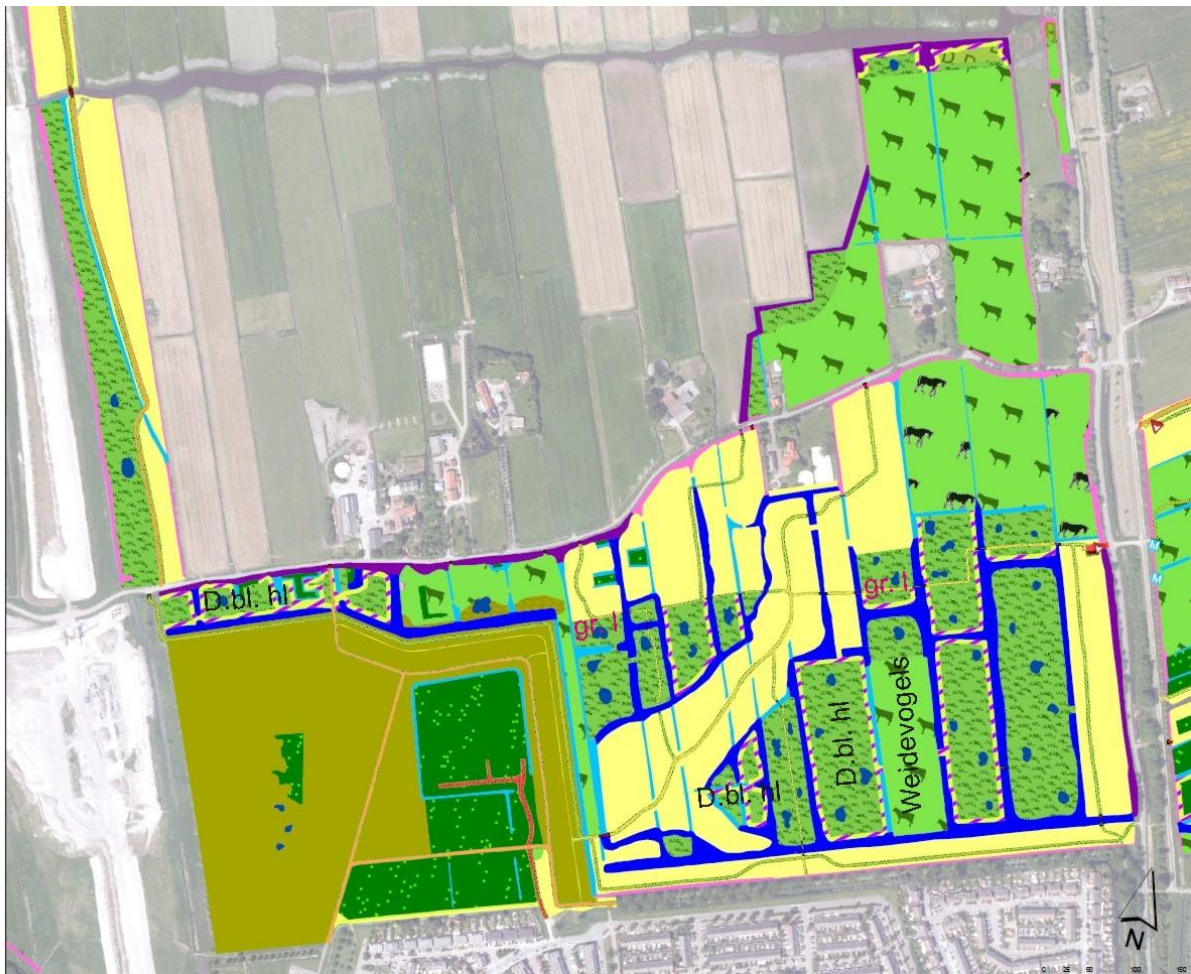
In het zuiden zijn een paar percelen ontgrond en van poelen voorzien. Er ligt een zeer drassig weiland wat misschien voor weidevogels aantrekkelijk zou kunnen worden gemaakt. Ten westen daarvan ligt een perceel waarvan de schouwstroken zeer ruim zijn uitgemaaid. Het is te overwegen hier een Dotterbloemhooiland van te maken. Langs de Woudweg ten oosten van de A4 liggen een paar perceeltjes met poelen. Ook hier lijkt een Dottebloemhooiland tot de mogelijkheden te horen.

Verder hebben schapen links en rechts snippers natte ruigte volgens de beheertypenkaart in gebruik genomen.

Op dit moment zijn in de winter op een paar plekken slikken aanwezig. Door nog wat extra te ontgronden langs de rand is het mogelijk dat het hele jaar rond aanwezig te laten zijn.

Het slik bevindt zich aan de noordkant van de strook “Weidevogels”.

Holierhoek oost

In de zuidoosthoek ligt een bosje met aangeplante struiken. Ofwel er zijn brede schouwstroken om de bosjes heen, ofwel er ligt een fietspad middendoor. Op dit moment staan hier geen opgaande bomen op een enkele Canadapopulier na. Het lijkt goed hier een struweel met veel besdragers na te streven.

Op de koppen van de percelen langs de Zweth is natte ruigte ingetekend om een ecologische corridor te vormen voor de marters, Ringslang, Noordse woelmuis en Waterspitsmuis. De handhaving van een brede schouwstrook langs het water doet dit alles weer teniet.

De lichtgele kleur duidt een bloemrijk grasland aan. Nu de schapen op deze percelen mogen weiden zal dat niet gaan gebeuren. Om deze percelen bloemrijk te maken moet er eerst een regiem van verschrallen door maaien en afvoeren plaatsvinden.

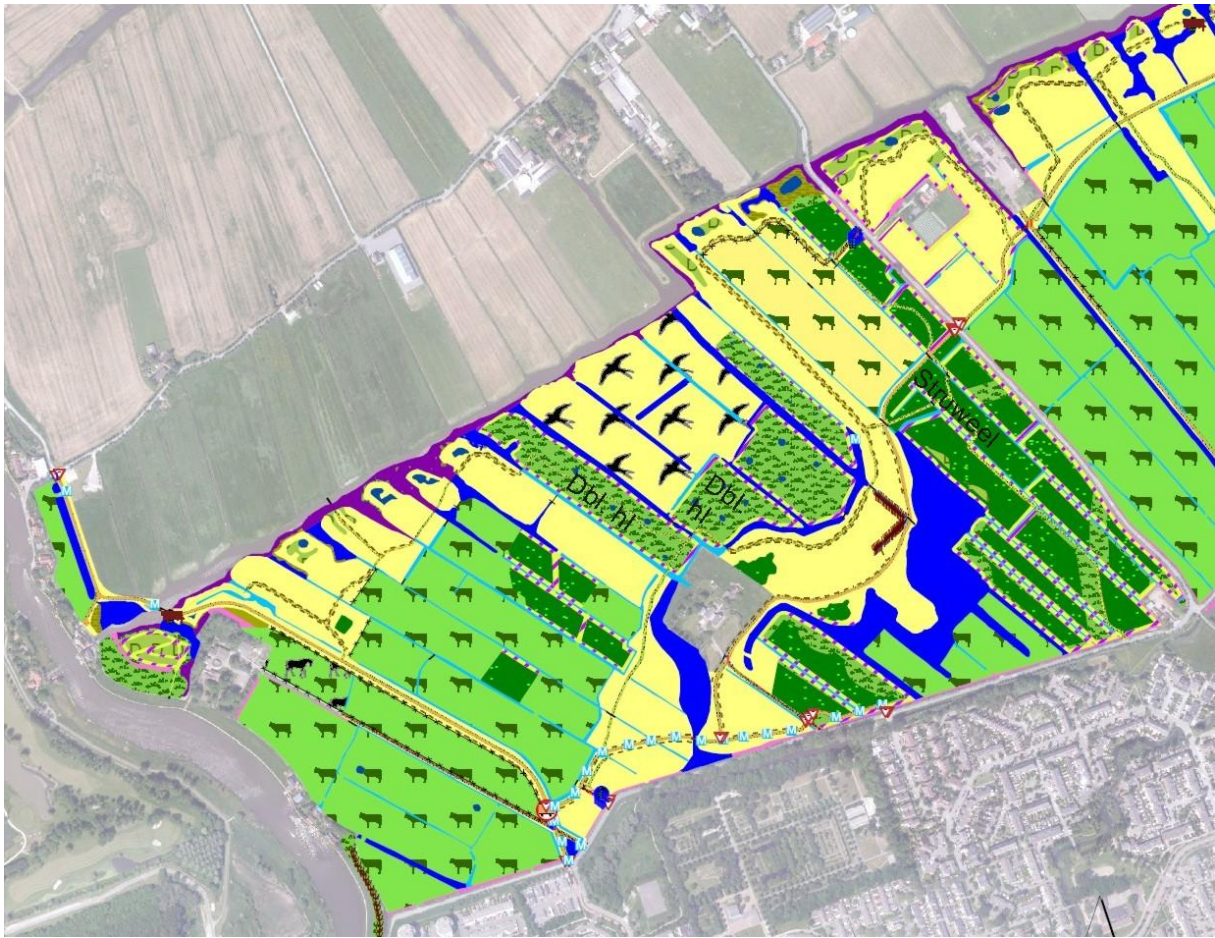

Holierhoek west

Aan de westkant is een vierkant perceel met bos ingetekend. Het betreft hoog opgaande bomen en je kunt er nu onderdoor kijken. Je mist hier een mantelzoom.

Aan de noordkant op de koppen van de percelen is een grasland ingetekend. Het is de vraag of de Zweth voor marters, Ringslang, Noordse woelmuis en Waterspitsmuis zo wel een ecologische corridor vormt. Een ruigte zonder schouwstroken is meer op zijn plaats.

De ecooloog van DLG, Robbert de Ridder, ziet mogelijkheden voor een Dotterbloemhoiland op de aangewezen percelen.

Algemene opmerkingen

Doeltypensysteem

Het doeltypensysteem hanteert een beperkt aantal doeltypen. Voor meer natuurwaarden zou het goed zijn overgangen tussen de verschillende typen te hebben. Mantelzomen tussen bospercelen en ruigten zijn bijvoorbeeld gewenst. Ook in de ruigten zou er meer opslag van bomen en struiken moeten worden toegestaan. Volgens de ecooloog van DLG, Robbert de Ridder,:

“Ik ben voor een ruigtebeheer dat opslag toelaat tot een bepaald percentage, omdat dat meerwaarde oplevert qua structuur, mn. voor vogels. max 5 % , dat is al behoorlijk veel. Daarnaast is het voor de kruidenrijkdom en daarvan afhankelijke dieren goed om gefaseerd te maaien, maar dat kan veel beperkter dan eens in de drie jaar. Dat kan misschien wel naar 10 jaar (b.v. elke 2 jaar 10% maaien). Als een deel van de ruigte in vrij permanent bramenstruweel schiet bijvoorbeeld is dat helemaal niet erg.”

Mooie voorbeelden zijn te vinden in het Abtswoudse Bos in de bospercelen die niet zijn ingeplant, maar via natuurlijke opslag tot stand komen.

Bloemrijk grasland

De schaapskudde vormt een recreatief element in de Zuidrand. Zij staat helaas een bloemrijk grasland in de weg. Daar waar niet ontgrond is, moet eerst de bodem verarmd worden in een hooilandbeheer van maaien en afvoeren. De schapen zorgen ervoor dat er minder gemaaid

en afgevoerd wordt. Het zou goed zijn om een aantal percelen voor beweiding af te sluiten om een echt bloemrijk grasland (lees: hooiland) te krijgen.

Op de ontgronde delen is bijna overal ruigte op de kaart ingetekend. Samen met de ecooloog van DLG zouden we hier meer dotterbloemhooiland willen zien.

Pitrus en akkerdistel

Pitrus begint in de Zuidrand de kop op te steken. Zowel in ruigten als in weilanden moet dit kruid bestreden worden. Kleine hoeveelheden kunnen met de hand worden uitgestoken. In een paar percelen staat er al teveel, daar moet er gericht een aanpak komen.

Met de ecooloog van DLG is een paar jaar geleden gesproken over het gebruik van de weidesleep of te diep maaien om de graszode te openen voor de vestiging van nieuwe soorten. We hebben daar toen vanaf gezien omdat we verwachtten dat de akkerdistel dan zijn kans zou grijpen. De schapen lopen met hun hoefjes de grasmat ook kapot en je ziet dat er meer distel komt, met name op de nachtweiden.

Bezuinigingen

Ten dele stellen we hier een versobering van het beheer in de ruigten en langs de schouwpaden langs de Zweth. Aan de andere kant willen we een aantal ruigtepercelen in hooilandbeheer nemen en dat kost extra maaiwerk. Aan een bezuinigingsdoelstelling komen deze aanbevelingen dus niet tegemoet.

Het zou goed zijn als G.Z-H, ANV Vockestaert en de KNNV afdeling Delfland om de tafel gaan zitten om het beheer en de resultaten te optimaliseren. Rond het Vlindergebied in het Abtswoudse Bos zijn daar goede ervaringen mee opgedaan. Misschien lukt het hier ook.

Tot slot

In 2014 is de bijdragen van het recreatieschap voor de schaapskudde drastisch verminderd. De kudde zal daarom worden in gekrompen en niet meer door het gebied zwerven. Het is dan mogelijk de flora interessanter te maken voor de natuur en de recreant.

Voor compensatiemaatregelen zijn gelden beschikbaar voor de verbetering van de noordrand van het gebied. Er wordt veel vergraven en de gronden worden elders in het gebied verwerkt.

2014 moet worden gebruikt om de natuurwaarden en de ontwikkelingsrichting nauwkeuriger te bepalen.